

მდგრადი ენერგეტიკის განვითარების წინაპირობები საქართველოში

ენერგეტიკის საქმის

მარაგშეზღუდვით დაკავშირებული რისკ-ფაქტორები

ენერგო-სექტორის განვითარების გრძელვადიანი პრიორიტეტები ასახულია "საქართველოს ენერგეტიკულ სექტორში სახელმწიფო პოლიტიკის ძირითადი მიმართულებების" დოკუმენტში, რომელიც 2006 წელს იქნა დამტკიცებული საქართველოს პარლამენტის მიერ. ამჟამად საქართველოში ენერგეტიკის სფეროს მარეგულირებელი ძირითადი საკანონმდებლო აქტია საქართველოს კანონი "ელექტროენერგეტიკისა და ბუნებრივი გაზის შესახებ", რომელიც აწესრიგებს "ინდივიდუალური მეწარმეების, ფიზიკური და იურიდიული პირების საქმიანობასა და ურთიერთობებს ელექტროენერგეტიკული სისტემის მართვის, ელექტროენერჯის საბითუმო ვაჭრობის, ელექტროენერჯის წარმოების, გადაცემის, დისპეჩინგის, განაწილების, იმპორტის, ექსპორტისა და მოხმარების, აგრეთვე ბუნებრივი გაზის მიწოდების, იმპორტის, ექსპორტის, ტრანსპორტირების, განაწილებისა და მოხმარების სფეროებში და უზრუნველყოფს საქართველოს ელექტროენერგეტიკისა და ბუნებრივი გაზის დარგების ფუნქციონირებასა და განვითარებას საბაზრო ეკონომიკის პრინციპების შესაბამისად". კანონმდებლობის თანახმად, საქართველოს ენერგეტიკის სამინისტრო წარმოადგენს სახელმწიფო პოლიტიკის ძირითადი მიმართულებების შემუშავებელ და მათი განხორციელების მაკოორდინირებელ ორგანოს, ხოლო მეორე მთავარი მარეგულირებელი ორგანო საქართველოს ენერგეტიკის მარეგულირებელი ეროვნული კომისიაა.

საქართველოს ენერგო-პოლიტიკის

ძირითადი ამოცანები

პოლიტიკის დოკუმენტის თანახმად, უმთავრესი გრძელვადიანი ამოცანაა "საკუთარი ჰიდრო-რესურსებით ელექტროენერჯიზზე ქვეყანაში არსებული მოთხოვნის სრული დაკმაყოფილება", "ელაპორტირებად, ჯერ იმპორტის, შემდეგ კი - თბოენერჯის ჩანაცვლებით". თუმცა, აქვე იკვეთება მეორე, უფრო გრძელვადიანი ამოცანაც, რომ "საქართველო ენერგეტიკული რესურსების იმპორტიორი ქვეყნიდან თანდათანობით უნდა იქცეს მაღალი ტექნიკურ-ეკონომიკური მახასიათებლების მქონე, მდგრადი, კონუკურენტუნარიანი და მოქნილი, დამოუკიდებელი ენერგეტიკული შესაძლებლობების სახელმწიფოდ". უნდა აღინიშნოს, რომ პოლიტიკის პროგრესული მიზნები, დოკუმენტში გაგებულია როგორც თავისთავად ენერგორესურსების არსებობა და საქართველოს საექსპორტო პოტენციალის განვითარება. ეს, ერთის მხრივ, ევკვეპემ აყენებს ზემოთ აღნიშნული მიზნის მიღწევის შესაძლებლობებს, ხოლო მეორეს მხრივ, მნიშვნელოვნად ზრდის საქართველოს გარემოსა და მოსახლეობაზე ნეგატიური ზეგავლენის რისკს.

ენერგოუსაფრთხოება

პოლიტიკის დოკუმენტის მთავარ პრიორიტეტსა და მიზანს წარმოადგენს ენერგეტიკული უსაფრთხოების

უზრუნველყოფა, რაც უნდა დაეფუძნოს შემდეგი ამოცანების გადაწყვეტას: უნდა მოხდეს სექტორში ტექნოლოგიურად მოძველებული და ფიზიკურად გაცვეთილი ტექნიკური



ბაზის სრული გადაიარაღება; უნდა განხორციელდეს ახალი ელექტროსადგურების, ელექტროენერჯისა და ბუნებრივი გაზის გადაცემის ინფრასტრუქტურის მშენებლობა; მიღწეული უნდა იქნეს იმპორტირებული ენერგომატარებლების დივერსიფიკაცია; უნდა ჩამოყალიბდეს სექტორის კომერციულად მოძებნიანი ეკონომიკური მოდელი.

როგორც აღნიშნულიდან ჩანს, ენერგოუსაფრთხოების პრობლემა კვლავ მიწოდების უსაფრთხოებაზეა დაყვანილი. ენერგეტიკული რესურსების სამარაგო რეზერვუარების გაფართოება, ქვეყნებს შორის ურთიერთობების გაძლიერება და მიმწოდებლების მრავალფეროვნება ენერგოუსაფრთხოების შემადგენელი ნაწილია. გასათვალისწინებელია, რომ ენერგოუსაფრთხოების უპირველესი და ძირითადი ამოცანა სწორედ ენერჯიზზე მოთხოვნის, მასზე დამოკიდებულების შემცირება და სისტემის მდგრადობაა, რადგან ენერგოუსაფრთხოების კონცეფციის უმთავრესი მიზანი იმ რისკებისა და ზეგავლენის მინიმიზაციაა, რომელსაც ადგილი ექნება ენერჯის მიწოდების შესაძლებელი დარღვევისას ეკონომიკასა და საზოგადოებაზე, და არა ფიზიკურად ენერგორესურსების არსებობა.

პოლიტიკის დოკუმენტის თანახმად, საქართველოს ენერგოუსაფრთხოების უზრუნველყოფა ძირითადად ახალი ენერგო-ობიექტების მშენებლობის ხარჯზეა დაგეგმილი. გარკვეული საშუალები ამ მიმართებით მთავრობას უკვე დაწყებული აქვს. ამჟამად, დაგეგმილია ნამახვანის კასკადის მშენებლობა, ხულონჰესის მშენებლობა, დაახლოებით 32 მცირე და საშუალო ჰეს-ის მშენებლობა. უკვე დაწყებულია წინასწარი საშუალები (კვლევები) ნამახვანის ჰეს-ების კასკადისა და ხულონის ჰიდროელექტროსადგურისათვის.

ყურადღაღებია, რომ აღნიშნულის პარალელურად პერიოდულად

მიიღება სხვადასხვა ტიპის გადაწყვეტილებები, რომლებიც საერთოდ სცდილობდა პოლიტიკის დოკუმენტის პრიორიტეტებს. მაგალითისთვის, 2006 წელს საქართველოს ენერგოსისტემას შეემატა ორი 110 მეგავატის სიმძლავრის აირ-ტურბინა; 2007 წლის ზაფხულში სამინისტრომ გამოხატა დაინტერესება გარდაბნის მე-6, მე-7 და მე-8 ენერგო-ბლოკების ტერიტორიაზე ქვანახშირის თბოელექტროსადგურის აშენებაზე; კიდევ უფრო საინტერესოა ინიციატივა, რომელიც საქართველოში ატომური ელექტროსადგურის შესაძლებლობას სწავლობს. უკვე შეიქმნა სამთავრობო კომისია, რომელიც შეისწავლის ატომური ელექტროსადგურის მშენებლობის მიზანშეწონილობას.

გარკვეულწილად, იქმნება შთაბეჭდილება, რომ მთავრობის მიზანი რაც შეიძლება მეტი ენერგეტიკული ობიექტის მშენებლობაა და არა რეალური ენერგოუსაფრთხოების უზრუნველყოფა. მსგავსი პროექტების განხორციელება მხოლოდ იმისათვის, რომ ქვეყანაში არსებობდეს გარკვეული ენერგოგენერაციის ობიექტები საკმაოდ სარისკოა, თუ გავითვალისწინებთ, რომ არ არსებობს ახალი ობიექტების მშენებლობის ორგანიზაციული და ფინანსური



მოდელი, აგრეთვე არ ჩატარებულა ელექტროენერგეტიკის სექტორის განვითარების გარემოზე ზემოქმედების სტრატეგიული შეფასება.

ენერგოსექტორის ეკონომიკური მდგრადობა და პრივატიზაცია

პოლიტიკის დოკუმენტის ერთ-ერთ ძირითად მიმართულებას წარმოადგენს ელექტროენერგეტიკული ბაზრის ეტაპობრივი ლიბერალიზაცია, დერეგულირება და ბაზრის ახალი მოდელის დანერგვა. შესაბამისი საკანონმდებლო ცვლილებები შევიდა “ელექტროენერგეტიკისა და გაზის შესახებ” კანონში და პირველი ნაბიჯები გადაიდგა მკაცრად რეგულირებადი ბაზრიდან ბაზრის ლიბერალიზაციისაკენ პირდაპირი ხელშეკრულებებით, მესამე მხარის დაშვებით, მცირე ჰიდროელექტროსადგურების დერეგულირებით, ლიცენზიების გაუქმებით ბუნებრივი გაზის მოწოდებაზე, საფეხურბრივი ტარიფის დაწესებით დაბალი ძაბვის საბოლოო მომხმარებლისათვის, აგრეთვე გრძელვადიანი ტარიფების დაწესებით ელექტროენერჯის გამყიდველთათვის და სხვა.

პოლიტიკის დოკუმენტში, დეკლარირებულია რომ ტარიფი უნდა იცავდეს მომხმარებელს მონოპოლიური ფასებისგან,

თუმცა არც პოლიტიკაში და არც კანონში არ არის ჩადებული მექანიზმები, რომლებიც შეზღუდავს ბაზარზე მონოპოლისტების წარმოქმნას.

პოლიტიკის დოკუმენტი ხაზს უსვამს პრივატიზაციის პროცესის გამჭვირვალობის მნიშვნელობას ადგილობრივი და უცხოური ინვესტიციების მოზიდვის მიზნით. სამწუხაროდ, 2006-2007 წლებში ჩატარებული პრივატიზაცია საკმაოდ შორს დგას პოლიტიკის დოკუმენტში წარმოდგენილი ზემოაღნიშნული თეზისგან. მაგალითისთვის, უკანასკნელ წლებში მოხდა ჰიდროელექტროსადგურების უდიდესი ნაწილის გასხვისება. 2006 წლის გაზაფხულზე გამოცხადდა 6 მთავარი ჰეს-ისა და სამი სადისტრიბუციო კომპანიის პრივატიზაცია. პრივატიზაციის შედეგად კომპანია “ენერგო პრო” გახდა საქართველოს ენერგობაზრის 62,5%-ის მფლობელი, თუმცა პროცესი აბსოლუტურად გაუმჭვირვალედ წარიმართა. კიდევ უფრო დიდ პრობლემად გვევლინება ე.წ. სტრატეგიული ობიექტების, მაგალითად, ენგურის ჰიდროელექტროსადგურის და გაზის მაგისტრალური მილსადენის პრივატიზების საკითხი. ექსპერტთა დიდი ნაწილი მიიჩნევს, რომ სახელმწიფომ უნდა შეინარჩუნოს კონტროლი მსგავს ობიექტებზე, ენერგო-უსაფრთხოების კონცეფციიდან გამომდინარე. თუმცა, პერიოდულად მიუხედავად, გარკვეული უკვე აღებული საერთაშორისო ვალდებულებისა ადგილი აქვს მთავრობის მხრიდან მსგავსი ინიციატივების წამოჭრას.

ენერგოეფექტურობა და განახლებადი ენერგეტიკის განვითარების ხელშეწყობა

ამჟამად საქართველოში არ არსებობს სტრატეგიული ხედვა ენერგოეფექტურობის და განახლებადი ენერგეტიკის განვითარებისათვის. პოლიტიკის დოკუმენტში აღნიშნულია, რომ “საქართველოს ბუნებრივი პირობები საშუალებას იძლევა, მნიშვნელოვნად იქნეს განვითარებული ალტერნატიული ენერჯის წყაროები”, თუმცა, იგივე დოკუმენტი ხაზს უსვამს, რომ “ტრადიციული და ალტერნატიული ენერჯის წყაროების გამოყენება თანაბარ პირობებში უნდა მოექცეს”, რაც პრინციპულად ზღუდავს განახლებადი ენერგეტიკის ფართოდ განვითარების შესაძლებლობებს და აბსოლუტურად ეწინააღმდეგება ევროკავშირში არსებულ ალტერნატიული ენერჯის განვითარების პრაქტიკასა და პრინციპებს.

სამწუხაროდ, საქართველოში დღემდე არ ჩატარებულა ქვეყნის მთლიანი ენერგოეფექტურობის შეფასება. საბჭოთა კავშირის ნგრევის შემდეგ, საქართველოში ენერჯის მოხმარება მნიშვნელოვნად შემცირდა. აქვე, გასათვალისწინებელია ისიც, რომ კლება მოხდა ენერჯის მოხმარების შემცირების და არა ენერგოეფექტურობის ხარჯზე, ენერგოინტენსივობის მაჩვენებლები კი, როგორც სამრეწველო ისე საყოფაცხოვრებო სექტორში, საკმაოდ მაღალია. ამასთან, სამრეწველო სექტორში მოხმარებული ენერჯია შეადგენს მხოლოდ 14% მთლიანი საბოლოო მოხმარებისა, ხოლო საყოფაცხოვრებო სექტორი მოიხმარს მთლიანი საბოლოო მოხმარების დაახლოებით ნახევარს. მსგავსი ტენდენცია ეწინააღმდეგება მსოფლიოში არსებულ პრაქტიკას, სადაც ენერჯის მთლიანი საბოლოო

მოხმარების 70%-ს შეადგენს სამრეწველო კომპლექსი.

ექსპერტული გათვლებით, "წარმოებისა და მოხმარების სფეროებში ენერგოეფექტიანობის გაზრდა მხოლოდ 10%-ით, ქვეყნის დამოკიდებულებას იმპორტირებულ ენერგეტიკულ რესურსებზე დაახლოებით 20%-ით შემცირებს". გასათვალისწინებელია ისიც, რომ 2001-2005 წლებში ენერჯის გამომუშავება საქართველოში გაიზარდა 3,8%, ხოლო მოთხოვნა 26%-ით. შესაბამისად, თუ სახელმწიფოს სურს, რომ შესრულდეს პოლიტიკის მთავარი ამოცანა - შემცირდეს დამოკიდებულება იმპორტირებულ ენერჯიაზე, აუცილებელია ენერგოეფექტურობის და განახლებადი ენერგეტიკის განვითარება.

საქართველოს გააჩნია საკმაოდ დიდი განახლებადი ენერგეტიკული პოტენციალი. უპირველესად ეს შეეხება მცირე ჰიდრო ენერგეტიკის განვითარების უდიდეს შესაძლებლობას საქართველოში. კვლევების თანახმად, მცირე ჰიდროენერგეტიკის განვითარება საკმაოდ მომგებიანი ასევე გარემოსდაცვითი პერსპექტივებიდან. სხვადასხვა კვლევების ფარგლებში 300 მდინარის ანალიზის შედეგად დადგინდა, რომ დაახლოებით 1200 დერივაციული ტიპის მცირე ჰიდროელექტროსადგურის მშენებლობა შესაძლებელია. ასევე, დიდი პოტენციალი გააჩნია ქარის ენერგეტიკის განვითარებას. ამჟამად უკვე შესწავლილია საქართველოს ტერიტორიაზე არსებული ქარის რეჟიმები, გამოყოფილია შესაბამისი ზონები და იდენტიფიცირებულია ათამდე პერსპექტიული ადგილი ქარის ელექტროსადგურების მშენებლობისათვის, საერთო დადგმული სიმძლავრით 1450 მეგავატი, წლიური გამომუშავებით 4160 გიგავატი/საათში.

საქართველოს ენერჯი-პოლიტიკის ევროპული ვექტორი

ევროპის სამეზობლო პოლიტიკის ფარგლებში ევროკავშირი-საქართველოს სამოქმედო გეგმა პირდაპირ ითხოვს "ენერგეტიკის პოლიტიკის მიზნების დაახლოებას ევროკავშირის ენერჯი-პოლიტიკის მიზნებთან" "კარგად გათვლილი და გრძელვადიანი ენერგეტიკული პოლიტიკის" შემუშავებისა და განხორციელების გზით.

გარკვეული პოზიტიური ცვლილებების მიუხედავად, რომელიც უკანასკნელ ორ-სამ წელიწადში განხორციელდა საქართველოს ელექტროენერგეტიკისა და გაზის მარეგულირებელ კანონმდებლობაში, ჯერ კიდევ ბევრ პრობლემას ვაწყდებით საქართველოს კანონმდებლობის შედარებისას მის ევროპულ ანალოგთან. ექსპერტთა განცხადებით "საქართველოს ენერგეტიკული სფეროს საკანონმდებლო და მარეგულირებელი აქტების იერარქია არ შეესაბამება ევროპულ ანალოგს. მასში თანაბარზომიერად არ არის გადანაწილებული იურიდიული ძალმოსილება პოლიტიკურ დოკუმენტებს, კანონებსა და კანონქვემდებარე აქტებს შორის. ძალიან ხშირად გვხვდება დეკლარაციული ტიპის ჩანაწერები, რომელთა შესრულება ფაქტობრივად შეუძლია შესაბამისი ინსტიტუტებისა და მექანიზმების არ არსებობის გამო. საქართველოში მოქმედი ენერჯი-კანონმდებლობა არ ქმნის ისეთსავე გამჭვირვალე სტრუქტურას, როგორცაა შესაბამისი ევროპული დირექტივები გვთავაზობენ". მაგალითისთვის, 2007 წელს

მიღებული ცვლილებებით კანონი უკვე აყალიბებს ლიცენზიის მიღების პირობებს, რაც ადრე სემეკის პრეროგატივა იყო და ეს ცვლილება წინგადადგმულ ნაბიჯად უნდა ჩაითვალოს. თუმცა, კანონში ჯერ კიდევ არ არის "ჩამოყალიბებული გენერაციის ობიექტის ბაზარზე შესვლის და ქსელთან მიერთების წესები, რომლებიც აუცილებელია დისკრიმინაციის თავიდან აცილებისა და გამჭვირვალობისათვის. ევროკავშირის მოთხოვნების შესაბამისად გენერაციის ობიექტები საერთოდ გათავისუფლებულია რეგულირების და ლიცენზირებისაგან და მხოლოდ ქსელთან მიერთებისას საჭიროებენ ავტორიზაციას, რაც უსაფრთხო და კონკურენტული ბაზრის ჩამოყალიბებას უწყობს ხელს".

აღსანიშნავია, ისიც რომ საკანონმდებლო განსხვავებებთან ერთად კიდევ უფრო მკვეთრად იკვეთება განსხვავება საქართველოსა და ევროკავშირის შორის პოლიტიკის დონეზე. ევროკავშირი უპირველეს პრიორიტეტად ხედავს კანონმდებლობის ჰარმონიზაციას, ინსტიტუციურ თავსებადობას და ენერჯი-საფრთხოების კონცეფციის განხორციელებას, როგორც გარემოსდაცვითი, ასევე სოციალური, ეკონომიკური და ტექნიკური მდგრადობის თვალსაზრისით. საქართველოს ხელისუფლებისთვის კი უპირველეს ამოცანას წარმოადგენს ქვეყანაში ენერჯი-გენერაციის ობიექტების რეაბილიტაცია და ახალი ობიექტების მშენებლობა, ენერჯის ექსპორტის მიზნით.

ევროკავშირის პოლიტიკა ენერჯი-სექტორში

ლისაბონის დღის წესრიგის შესაბამისად, ევროკავშირის მთავარი მიზანი მდგრადი განვითარების მიღწევაა, რომელმაც უნდა უზრუნველყოს ეკონომიკური, გარემოსდაცვითი და სოციალური ასპექტების ბალანსი. თუმცა დღესდღეისობით ეკონომიკური განვითარება ამკარად სჭარბობს მდგრადი განვითარების ორ სხვა ასპექტს, რაც საკმაოდ დიდ პრობლემას წარმოადგენს ევროპაში. უკანასკნელი ევრობარომეტრის თანახმად, ევროპის მოსახლეობა საკმაოდ შეშფოთებულია გარემოსდაცვითი საკითხების იგნორირებით ენერჯი-სექტორში. ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი ვალდებულება, რომელიც ალბუელი აქვს ევროკავშირს, წარმოადგენს კლიმატის ცვლილების ზემოქმედების შემცირება. ევროკავშირის ამოცანა შემდეგში მდგომარეობს - სათბური გაზების ემისიის შემცირება ეკონომიკური ზრდის ფონზე. ამ ამოცანის ფონზე ყველაზე დიდი ყურადღება სწორედ ენერჯი-სექტორის გარემოსდაცვით ასპექტებს ექცევა.

2007 წლის მარტში ევროპის საბჭო შეთანხმდა ევროპის ენერჯი-პოლიტიკაზე. ის ითვალისწინებს განახლებადი ენერჯისა და ენერჯი-ეფექტურობის ზრდას 20-20%-ით 2020 წლისათვის, ხოლო ბიოსაწვავის გამოყენების ზრდას 10%-ით. ამასთან, გაცხადებულია 30%-ით ემისიების შემცირება 1990-2020 წლებში, ხოლო 2050 წლამდე ემისიების 60-80%-ით შემცირების პერსპექტივით, ოღონდ იმ პირობით, რომ სხვა განვითარებული ქვეყნებიც ასევე შეამცირებენ ემისიებს. თუ საერთაშორისო შეთანხმება არ შედგა, ევროპის საბჭომ დაადგინა, რომ ევროკავშირის ქვეყნები შეეცდებიან სულ ცოტა 20%-ით შეამცირონ სათბური გაზების ემისია 1990-2020 წლებში. გარდა ამისა, ევროპის საბჭომ დაადგინა, რომ უნდა: გაუმჯობესდეს შიდა ბაზრის ფუნქციონირება, საგენერაციო და სადისტრიბუციო კომპანიების უკეთესი განცალკევების ჩათვლით; გაიზარდოს საერთაშორისო თანამშრომლობა მიწოდების უსაფრთხოების უზრუნველყოფისა, და ენერჯი-იმპორტიორ

ქვეყნებში ენერგოეფექტურობის დანერგვისა და განახლებადი ენერჯის განვითარების მიზნით; შემუშავდეს ახალი დირექტივა განახლებად ენერგეტიკაზე; გაძლიერდეს თანამშრომლობა ოთხ პრიორიტეტულ ტრანსევროპულ ქსელზე, მათ შორის ნაბუკოს გაზსადენზე, ელექტროგადამცემ ქსელზე გერმანიასა და პოლონეთიდან ბალტიის ქვეყნებს შორის.

ევროკავშირის პოლიტიკის მიზნები და ამოცანები

ევროკავშირის ენერგო-პოლიტიკა ორ ურთიერთდაკავშირებულ საკითხზეა ფოკუსირებული: მოსახლეობის უზრუნველყოფა ენერჯით და მიწოდების უსაფრთხოება. თუ ამ მიზნების მიღწევა შესაძლებელია გარემოსდაცვითი და სოციალური სტრუქტურების უგულვებელყოფის გარეშე, მიიჩნევა, რომ ჩამოყალიბებულია მდგრადი ენერგეტიკული სისტემა. თუმცა მთავარ კითხვაზე პასუხი, თუ რამდენად უზრუნველყოფს ევროკავშირში არსებული პოლიტიკები მოსახლეობას მდგრადი ენერჯით, რომელიც პასუხობს მოსახლეობისა და მრეწველობის მოთხოვნილებას და ამავდროულად უზრუნველყოფს მომავალში ენერჯის ხელმისაწვდომობას და არ აზიანებს გარემოს, ჯერ კიდევ ნეგატიურია.

ევროკავშირის დირექტივაში ენერგეტიკულ სექტორში

დღესდღეისობით ევროკავშირში მიმდინარეობს ინტენსიური მუშაობა სხვადასხვა ენერგო-დირექტივებზე, რომელთაც საბოლოო ჯამში ხელი უნდა შეუწყონ მდგრადი ენერგეტიკული სისტემის ჩამოყალიბებას. ქვემოთ განვიხილავთ ორ ძირითად დირექტივას, რომელიც ჩვენი აზრით, წარმოადგენს ქვაკუთხედს ამ მიმართულებით.

ევროკავშირის დირექტივა ემისიებით ვაჭრობის შესახებ

წარმოადგენს პირველ საკანონმდებლო ინიციატივას, რომელიც პირდაპირ აკავშირებს CO₂-ის ემისიასა და ენერჯის მოხმარებას. ევროკომისია დირექტივაში ცდილობს უპასუხოს ენერგოსექტორში არსებულ გამოწვევებს და ამისათვის ითხოვს ენერგოეფექტურობის დანერგვას ყველა შესაძლო დონეზე, განახლებადი ენერგეტიკის წილის ზრდას სექტორში, ორგანული საწვავის იმპორტზე



დამოკიდებულების შემცირებას და მისი ეფექტურ გამოყენებას. დირექტივის ბოლო ნაწილი ეხება ენერჯის გამოყენებას ტრანსპორტის სფეროში; ტრანსპორტის გამოყენება და მასთან

დაკავშირებული ემისიები იზრდება, ამდენად, თუ მიზანია, რომ არსებობდეს მდგრადი ენერგოსისტემა, აუცილებელია, რომ ასევე იყოს შესწავლილი ტრანსპორტის მიერ ენერჯის გამოყენება.

ევროკავშირის განახლებადი ენერგეტიკის დირექტივა

ევროკავშირის განახლებადი ენერგეტიკის პოლიტიკის საფუძველს წარმოადგენს 1997 წლის თეთრი წიგნი “ენერჯია მომავლისათვის: ენერჯის განახლებადი წყაროები”. დოკუმენტის თანხმად, 2010 წლისათვის ევროკავშირის ენერგოგენერაციის 12% და მთლიანი მოხმარებული ენერჯის 22% უნდა იყოს განახლებადი ენერგო-წყაროებიდან. 2001 წელს დამტკიცდა დირექტივა განახლებადი ენერჯისგან ნაწარმოები ელექტროენერჯის პროპაგანდირებაზე, რომლითაც განმტკიცდა თეთრი წიგნის მიზნები. დღეს ევროკავშირის განახლებადი ენერგო-წყაროები წარმოადგენს მთლიანი ენერგოგენერაციის 4%-ს. 2004 წელს ჩატარებულმა შეფასებამ აჩვენა, რომ არსებული საკანონმდებლო და ეკონომიკური ინსტრუმენტებით, აგრეთვე არსებული ფინანსური დახმარებით, 2010 წელს განახლებადი წყაროებიდან მიღებული ენერჯია ვერ შეადგენს მთლიანი მოხმარების 22%-ს. კომისიის შეფასების თანახმად, 2010 წლისათვის ევროკავშირის ძველ ქვეყნებში მიიღწევა მხოლოდ 18-19% განახლებადი ენერჯია. ათი “ახალი” წევრი ქვეყნისათვის განახლებადი ენერჯის მიზნები დასახული იყო მიერთების დოკუმენტებში, თუმცა ასევე საეჭვოა, რომ ისინი შეძლებენ დასახული მიზნების შესრულებას არსებული ზომებით. ზოგიერთმა ქვეყანამ, მაგალითად, სლოვაკეთმა, უკვე მოითხოვა მიზნების დაწვევა. მთელ რიგ ქვეყნებში წარმატებით ხორციელდება განახლებადი ენერჯის დანერგვის სქემები და შესაძლებელია, რომ 2010 წლისათვის მათ მიადწიონ ეროვნულ მიზნებს.

ევროკავშირის მიღგომა მიწოდების უსაფრთხოებისადმი

მიწოდების უსაფრთხოება არის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი საკითხი, რომელიც ენერგო-დებატების ყველა ასპექტს ეხება. უფრო მეტი განახლებადი ენერჯის წყაროების არსებობა უფრო სტაბილურს ხდის ენერჯის მიწოდებას, ამცირებს დამოკიდებულებას იმპორტირებულ ორგანულ საწვავზე, უფრო მაღალი ენერგოეფექტურობა უზრუნველყოფს მეტი პროდუქციის გამოშვებას იგივე ენერგო დანახარჯებით. 2000 წელს კომისიამ გამოაქვეყნა მწვანე წიგნი მიწოდების უსაფრთხოებაზე, რომლის თანახმად, ატომური ენერგეტიკა წარმოადგენს იქნა კოტოს ვალდებულებების შესრულების საშუალებად. 2003 წელს ევროკომისიამ მწვანე წიგნის საფუძველზე მოამზადა დირექტივა, თუმცა, ის არ იქნა დამტკიცებული ევროპარლამენტის მიერ, ვინაიდან წევრ-ქვეყნებს შორის არ იქნა მიღწეული კონსენსუსი ატომური ენერჯის საკითხზე. ამავდროულად, კომისიამ ყურადღება გაამახვილა ტრანს-ევროპულ ენერგო ქსელებზე. სქემის თანახმად, დიდი რაოდენობით ინვესტიციები უნდა ჩაიდოს ინფრასტრუქტურაში, რაც უზრუნველყოფს ენერჯის თავისუფალ გადაადგილებას ევროპაში.

ევროკავშირის ენერგო-ბაზრის ლიბერალიზაცია

2003 წელს ევროკავშირმა მიიღო გაზისა და ელექტროენერგეტიკის ღირებულება და დააფუძნა ევროპული მარეგულირებელი ჯგუფი გაზისა და ელექტროობისათვის. იდეა მდგომარეობდა სრულიად ღია ბაზრის ჩამოყალიბებაში, ისე რომ მომსახურების სტანდარტი კიდევ უფრო გაუმჯობესებულიყო. შესაბამისად, სამრეწველო კომპანიებს უფლება მიეცათ თავად ამოერჩიათ თავიანთი ენერგომომწოდებელი. ერთ-ერთი უდიდეს პრობლემად დარჩა ბაზრის ლიბერალიზაციის შეზღუდული განხორციელება ეროვნულ დონეზე, რაც განპირობებული იყო დიდი ენერგო-მწარმოებლების შიშით, რის შედეგადაც მთელ რიგ ქვეყნებში ლიბერალიზაცია შეჩერდა. აღმოჩნდა, რომ დაწესებული საბაზრო პირობები არ აკმაყოფილებს განახლებადი ენერჯის ბაზარს და უპირატესობას ანიჭებს ტრადიციულ დიდი მწარმოებლებს. ერთ-ერთი პრობლემა იმაში მდგომარეობს, რომ თავიდან ენერგო-სისტემები, როგორც წარმოება ასევე დისტრიბუცია, ეკუთვნოდა სახელმწიფოს გარკვეული ფორმით და შესაბამისად, მასში ინვესტირდებოდა საბიუჯეტო თანხები. ლიბერალიზაციის ფონზე სახელმწიფო მონოპოლიები გაქრა, სამაგიეროდ, დაიწყო ჩანაცვლება ე.წ. ოლიგო-პოლიებით, ანუ იგივე კომპანიები აღმოჩნდნენ სექტორში დომინანტის როლში და კონკურენციის გზარდის გზით ფასების დაწვეის ეკონომიკური ეფექტი რეალურად არ ამუშავდა. ამასთან, ბაზარზე შემსვლელი ახალი განახლებადი ენერჯის მწარმოებელი, სუფთად კომერციული კომპანიები, იძულებულნი არიან გაყიდონ ენერჯია სრულ ფასად, რომელიც ასევე მოიცავს “გარეგან” ფასსაც, რასაც ძველი კომპანიები არ იხდიან. სწორედ ამიტომ, ევროკავშირის 19 ქვეყანაში ამუშავდა “ ედ ინ თარრიფუ” სქემა, რომლის თანახმად, განახლებადი ენერჯის მწარმოებელი კომპანიები იღებენ ფიქსირებულ ენერგო-გადასახადს 20 წლის განმავლობაში.

დასკვნა

მდგრადი ენერგეტიკის განვითარებისათვის ევროკავშირის კანონმდებლობა სამ უმთავრეს კომპონენტს გამოყოფს: გარემოს დაცვის ინტეგრაცია, როგორც ენერჯის გამომუშავებისას, ისე მოხმარებისას; მიწოდების უსაფრთხოება და კონკურენტუნარიანი ენერგო-სისტემების განვითარება – რათა ფართო სოციალური პოლიტიკური მიზნების განხორციელების მიზნით, უზრუნველყოფილ იქნეს დაბალი ხარჯები სამრეწველო კონკურენციის გასაღვივებლად. აღნიშნული მიზნებიდან საქართველოში მხოლოდ მიწოდების უსაფრთხოებაა პრიორიტეტული. ამასთან, მიწოდების უსაფრთხოებისათვის გადადგმული ნაბიჯები არ თანხვდება ევროკავშირის შესაბამის პოლიტიკას.

თუ კონკურენციის ხელშეწყობა კანონმდებლობაში თუნდაც დეკლარირებულია, გარემოს დაცვის საკითხების ინტეგრაცია საერთოდ არ წარმოადგენს სექტორის მესვეურთა საფიქრალს. შესაბამისად, საქართველოს

ენერგო-სექტორის რეფორმირების პროცესი არ არის მიმართული მდგრადი ენერგეტიკული სისტემის ჩამოყალიბებისაკენ, რაც მძიმე ტვირთად დააწვება ისევ მოსახლეობასა და გარემოს უახლოეს მომავალში. აღნიშნულიდან გამომდინარე, აუცილებელია, რომ საქართველოში ენერჯის მოხმარების ზრდა და ენერგეტიკული ბალანსის სტრუქტურირება დაიგეგმოს ადგილობრივი, ძირითადად განახლებადი რესურსების ათვისების საფუძველზე, რომელიც დაეყრდნობა მდგრადი განვითარების პრინციპებს. ევროკავშირი-საქართველოს სამოქმედო გეგმა სამეზობლო პოლიტიკის ფარგლებში მოიცავს საქართველოს ენერგეტიკული პოლიტიკის შემუშავებასა და მის შესაბამისობას ევროკავშირის ენერგო-პოლიტიკის მიზნებთან და ეტაპობრივ გადასვლას ევროკავშირის შიდა ელექტრო- და გაზის საბაზრო პრიციპებზე. ამ მიმართებით აუცილებელად მიგვაჩნია ევროკავშირის ენერგეტიკული და მდგრადი განვითარების სტრატეგიებისა და შესაბამისი ღირებულებების მოთხოვნების გათვალისწინებით, საზოგადოების ფართო ფენების თანამონაწილეობით, შემუშავდეს საქართველოს მდგრადი ენერგო-პოლიტიკის და სტრატეგიული სამოქმედო გეგმის დოკუმენტები და ეს დოკუმენტები უნდა იყოს შესასრულებელად სავალდებულო.

kvI eva Catarda 'mvvane al ternativa'-s proeqtis 'dial ogi pol itikaze ukeTesi garemosdacviTi mmarTvel obisTvis' fargl ebSi.

mvvane al ternativa madl obas uxdis hol andiis gansaxl ebis, sivrciTi dagegmvisa da garemos saministros finansuri mxardaWerisT- vis.

gamocemaSi gamoTqmuli mosazrebebi warmoadgens misi avtoris mosazrebebs, gamoxatavs 'mvvane al ternativa'-s pozicias da ar SeiZl eba ganxil ul iqnes hol andiis gansaxl ebis, sivrciTi dagegmvisa da garemos saministros Sexedul ebaTa ansaxvel ad.



გეზანა
აღწერნაჯივა

www.greenalt.org

